

ОКРЕМІ ПИТАННЯ НАБУТТЯ ОСОБОЮ СТАТУСУ ПІДОЗРЮВАНОВОГО ВІДПОВІДНО ДО КПК УКРАЇНИ

Сергій Іванович ПЕРЕПЕЛИЦЯ,

кандидат юридичних наук, адвокат

Належне застосування приписів Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) є одним із найактуальніших в кримінальному процесі. Від його вирішення істотним чином залежить правильність реалізації його норм учасниками кримінального судочинства, а отже можливість досягнення завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України).

Предметом аналізу в науковій доповіді обрано визначення моменту набуття особою статусу підозрюваного з урахуванням змін внесених до ст. 42 КПК України Законом України №1689-VII від 07.10.2014.

Відповідно до ч. 1 ст. 42 КПК України (в редакції Закону № 1689-VII від 07.10.2014) підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276-279 КПК України, повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень. При цьому слід врахувати, що п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК України визначено, що притягнення до кримінальної відповідальності - стадія кримінального провадження, яка починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення. Отже, відправною точкою у тлумачення моменту набуття особою статусу підозрюваного слід вважати факт повідомлення їй про підозру у вчиненні кримінального правопорушення.

Порядок вручення повідомлення про підозру визначено главою 22 (ст.ст. 276-279) КПК України. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 276 КПК України повідомлення про підозру обов'язково здійснюється в порядку, передбаченому ст. 278 КПК України, а у випадку неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень (ст. 111 КПК України). Главою 11 (ст. ст. 133-143) КПК України визначений порядок виклику слідчим, прокурором, судового виклику і приводу. З огляду на наведені положення ст. ст. 111, 135, 136, 276-279 КПК України належним підтвердженням отримання особою письмового повідомлення про підозру може вважатися лише підпис її про отримання письмового повідомлення про підозру, відеозапис вручення особі повідомлення про підозру, чи підпис протоколу затримання, чи будь-які інші дані, які підтверджують факт вручення особі письмового повідомлення про підозру. Наведеної правової позиції дотримуються й суди у своїй діяльності.

Але Законом України №1689-VII від 07.10.2014 до КПК України внесені зміни, зокрема, поняття підозрюваного розширено. Так, підозрюваним також визнається особа: щодо якої складено повідомлення про підозру; повідомлення про підозру особі не вручено внаслідок

невстановлення місцезнаходження особи; вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень. З цього приводу слід зазначити, що розуміння змісту внесених Законом України №1689-VII від 07.10.2014 змін до КПК України потребує певного уточнення з урахуванням зокрема положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція) та практики Європейського суду з прав людини (далі – Суд).

Так, відповідно до пп. «а» пункту 3 статті 6 Конвенції, положення якої застосовуються й до стадії досудового слідства (рішення у справі «Tejedor Garcia v. Spain» від 16 грудня 1997 р., Reports 1997-VIII, стор. 2794-95, параграф 27), кожен обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має право бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причину обвинувачення проти нього. Відтак, в розумінні практики Суду наведене положення Конвенції вказує на необхідність звернути особливу увагу на факт належного повідомлення обвинуваченого про «пред'явлене йому обвинувачення». Це обумовлено тим фактом, що пп. (а) п. 3 ст. 6 надає обвинуваченому право бути поінформованим не тільки про «підстави» звинувачення (про дії, імовірно їм скоєних, на яких засновано обвинувачення), але також про «характер» звинувачення або про правову характеристику таких дій (Матточіа проти Італії (Mattoccia v. Italy), пункт 59; Пенев проти Болгарії (Penev v. Bulgaria), пункти 33 і 42). Зобов'язання щодо інформування обвинуваченого лежить виключно на стороні обвинувачення і не може бути виконано за допомогою пасивного надання інформації без звернення на неї уваги сторони захисту (Матточіа проти Італії (Mattoccia v. Italy), пункт 65; Чічіліан і Екіндьян проти Франції (Chichlian and Ekindjian v. France), пункт 71). Обвинувачений повинен дійсно отримати інформацію; правової презумпції отримання недостатньо (С. проти Італії (C. v. Italy (dec.)).

Таким чином, положення ч. 1 ст. 42 КПК України (в редакції Закону №1689-VII від 07.10.2014), які визначають, що підозрюваним є особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень, мають застосовуватися із урахуванням пп. (а) п. 3 ст. 6 Конвенції. Тому вказану норму КПК України слід розуміти наступним чином: підозрюваним є особа в кримінальному провадженні щодо якої складено повідомлення про підозру, а у кримінальному провадженні наявні матеріали, які доводять, що особі було відомо про те, що стосовно нього ведеться судовий розгляд і про пред'явлені йому звинувачення. Зокрема такими фактами можуть бути підпис особи про отримання письмового повідомлення про підозру, відеозапис вручення особі письмового повідомлення про підозру, чи будь-якими іншими даними, які підтверджують або факт вручення особі письмового повідомлення про підозру або факт того, що особа знала про кримінальне судочинство у її справі і про характер і підстави пред'явлених їй звинувачень і не мала наміру брати участь в судовому розгляді по його справі або бажала сховатися від правосуддя.